

*Special Issue on 85th b'day of our
Inspirer Shri Kanudadaji*

Holistic Science of Life & Living

Holistic Scientist Late A. M. Patel (1908 - 1988)

Holistic Science is both holistic and scientific. The knowledge aspect of soul or self is Holistic and the relationship of the soul with the external is explained on scientific basis except that this science is 'Inner Science' and deals with human life from the gross to the subtlest levels. The knowledge of one's Real identity as Pure Soul and its role in the relative worldly happenings within the physical body, which includes mind, speech and body itself dispels the numerous wrong beliefs, doubts, puzzles and ignorance that are the causes of human's sufferings and stress.

**On 85th birth day of our Hon'ble Inspirer
Gnani Purush Shri Kanudadaji
we humbly present this special issue to**

**Vasant U. Patel
Chairman**

**Harishbhai Shah
Executive President**

**Dr. Balaji Ganorkar
Director**

“હરખાતાં બે—ચાર શબ્દો”

હરીશ શાહ

આજના આ શુભ પ્રસંગે, આપના જન્મ દિવસે !
 હરખી રહ્યો છે આખો જય સચ્ચિદાનંદ સંઘ !
 થયો છે ભેગો ઉજવવાને આપનો જન્મ દિવસ લઈને હૃદયે ઉમંગ !
 કરવાને દર્શન આપની બે આંખોનો પ્રેમભર્યો રંગ!
 રહો રહો કાયમ રહો, કાયમ હસતા રહો !
 આપના જ હોવાપણામાં રહો છો અને કાયમ રહેતા રહો!
 આપની જ હાજરીમાં છો હાજર
 એ હાજરા હજુરના દર્શન આપતા રહો !
 આજના આ શુભ પ્રસંગે, આપના જન્મ દિવસે !
 હરખી રહ્યો છે આખો જય સચ્ચિદાનંદ સંઘ !
 આ તો છે આપના ટપમાં જન્મ દિવસે
 અમારા હૃદયમાં રહેલાં હરખાતાં બે—ચાર શબ્દો !

*ઈગ્નેક્યુટીવ પ્રેસિડન્ટ એચએસઆરસી

INSIDE

“હરખાતાં બે-ચાર શબ્દો”, હરીશ શાહ	04
Greetings to Gyani Purush Shri Kanudadaji, Dr. Radhe Krishnan	06
Gratitude to Pujya Dadaji, Ela & Suresh Patel	07
જ્ઞાની પુરુષ પૂ. શ્રી કનુદાદાજીનો સંક્ષિપ્ત પરિચય, ડૉ. જે.પી.અમીન	08
રાગ-દ્વેષ હશે તો અસરોના ઘસરકા પડશે, રાધેશ્યામ શર્મા	12
'હોલિસ્ટિક વિઝન' એટલે બોજારહિત જીવન!, પુષ્પા યુ. મહેતા	13
આપણે કોણ?, ભગીરથ પટેલ	16
સુખ-પ્રાપ્તિની ચાવી, ડૉ. પ્રવિણચંદ્ર પરીખ	17
Is Kaliyuga possible in the presence of God?, Shri Kanudadaji	18
Holistic Visions for Happy Harmonious Living, Dr. Shailesh Mehta	21
What Marvel Thy Strength and Beauty, Ramtirth S. Patel	30
झंडा उंचा रहे हमारा..., कविराज नवनीत संघवी	31

Greetings to Gyani Purush Shri Kanudadaji

Dr. Radhe Krishnan

The scriptures proclaim that Dharma, Artha, Kama and Moksha are the four purusharthas that as Humans we focus on and strive for during our lifetime. Of these four, the first three purusharthas can be realized by our own sincere efforts with guidance from scriptures and enlightened souls. However, the last one, Moksha is not easily obtained by just following the scriptures.. It requires the direct guidance and grace of an emancipated soul-- one who has already reached that state of liberation in the present living body. It is only through his guidance and grace one can aspire to achieve a liberated state internally and totally separated from the external functions of mind, body and speech.

The often asked question is: How do you find someone in that state of being in this lifetime? It is only by Nature's Grace that we come across this person if we are sincerely committed to the goal . Param Pujya Kanudadaji is that Gift of Nature to us and mankind-a living embodiment of a totally liberated State of Being. Having been in close association with His Holiness, each and every one who has been in contact with him can share their experience of how one can remain in one's own inner self of joy and peace despite the external happenings in our day to day life. The transformation that he has brought about in us by his Grace and Compassion is beyond words.

In gratitude and reverence to Him we humbly offer our felicitations to Him on his 85th Birthday. May His Light on us shine forever and May the Art and Science of Holistic Living that he has gifted us with guide us and take us to our final goal of liberation that the Scriptures Proclaim as the Highest Goal of Human Life.

Dr. Radhe Krishnan
President
Holistic Science Research Charitable Foundation
U.S.A.

Gratitude to Puja Dadaji, on 85th Birthday

Ela & Suresh Patel

Puja Dada Bhagwan graced us with Gnan Vidhi in 1984 and we surrendered to him and follow his Five Agnas. We certainly knew that we were in right path to Moksha, but before we could understand the science, he departed in very beginning of 1988. Then we met Puja Kanudadaji in 1988 summer. Our family life is completely different after our association with Puja Dadaji. We were lost for a while, but he came along and again made us feel same as when we were with Puja Dada Bhagwan. Our journey to Moksha found another Gnani Purush who is nurturing us, completely linked to Puja Dada Bhagwan.

Past 26 years (since 1988) of his Satsang and last 12 years (since 2002 retirement) in particular, we have been graced by Puja Dadaji and has made sure that we understand the science and Five Agnas. With his involvement we have seen all mahatmas come back to focus on our ultimate goal of exit from birth and death cycle. Jai Sachchidanand Sangh also has benefited and expanded all over India and globally. Holistic Research Center has been established since 2009 for coordinating the effort to spread the Science. He has taken the remaining task of fulfilling Puja Dada Bhagwan's wish to spread the science to every corner of the world. We are most fortunate to be Nimitt through activities of Holistic Research Center and JSS. We are completing 56 years of the presence of Gnani Purush in uninterrupted manner (from 1958 to now). The universe and Kala Chakra has never ever seen Gnani's presence for this long, let alone Bhed Vignani. So in Kaliyug we are having Suvarna Yuga and therefore in spite of adverse time cycle we feel we are in Satyug.

Our children and family members are blessed and feel his Grace in same manner.

જ્ઞાની પુરુષ પૂ. શ્રી કનુદાદાજીનો સંક્ષિપ્ત પરિચય

ડૉ. જે. પી. અમીન *

આધ્યાત્મિક દેશ ભારતના અતિ સમૃદ્ધ એવા ગુજરાત રાજ્યની, શૂરવીરોની ચરોતરની ભૂમિના ભાગ રૂપ ભાદરણ ગામના વતની, એવા વિરલ વિભૂતિ “આત્મજ્ઞાની-પુરુષ”, પરમ પૂજ્ય શ્રી કનુદાદા, તા.૧૭-૦૮-૧૯૩૦ના વિક્રમ સંવત ૧૯૮૬ના ભાદરવા વદ નોમ ને બુધવારના દિને, સવારના ૬ કલાક અને ૧૦ મિનિટે, સંસ્કાર સંપન્ન માતૃશ્રી પૂજ્ય શ્રી ચંચળબાની પવિત્ર કૂખે મોસાળમાં નડિયાદ મુકામે જન્મેલા.

બાળપણથી જ માતા-પિતા “સ્વ”- સંસ્કાર સિંચન :

તેમના પૂજ્ય પિતાશ્રી કાંતિભાઈ આપાભાઈ પટેલ સાહેબ, ક્રમિક માર્ગના “જ્ઞાની” શ્રીમદ્ રાજચંદ્ર-કૃપાળુદેવના અનન્ય સંનિષ્ઠ ઉપાસક હોવાથી, પૂજ્ય કનુદાદા અને પરિવારના તમામને, બાળપણથી જ વારસામાં ‘આત્મધર્મ’ અને “જ્ઞાની” પ્રત્યેની અપૂર્વ ભક્તિના સંસ્કારો પ્રાપ્ત થયેલા.

પામ્યા લોક-પૂજ્ય પદ:

“અક્રમ-વિજ્ઞાની સંગમેશ્વર દાદા ભગવાને” પોતાની ‘હાજરી’માં, ભાદરણના વતની સદ્ગત પૂજ્યશ્રી ચંદ્રકાંતભાઈ રણછોડભાઈ પટેલને તથા પૂજ્ય શ્રી કનુદાદાને, એમની ‘જ્ઞાન-જાગૃતિની દશા’ જોઈને, જગતના લોકો અહોભાવ-પૂજ્ય ભાવ સાથે દર્શન કરી લાભ પામે, એવા આશયથી, ‘ભાવિ તીર્થંકર’ સાહેબો તરીકે, જગતને ઓળખ આપેલી. એ વખતે તેઓશ્રી દ્વારા ‘શુદ્ધ વ્યવહાર ચરણ - વિધિ’ (હાલ ‘સત્સાધન પંચામૃત’ પુસ્તિકા) આપ્તપુત્રો, મહાત્માઓ, ભાવિક ભક્તો અને અનુયાયીઓને દાદા ભગવાન દ્વારા આપવામાં આવી અને આજે વિશ્વભરમાં પ્રચલિત અને લોકપ્રિય છે.

ભાવના કેવળ જગત કલ્યાણની:

‘જગત-કલ્યાણ’ની એક માત્ર ભાવના, નિરંતર જેમનામાં રહ્યા કરતી હોય છે, એમને કુદરતી રીતે, ‘ભાવિ - તીર્થંકર’ સાહેબની આંતરિક-દશા પ્રાપ્ત થતી હોય છે.

વારસ અહો ! ‘દાદા’ના..... :

પૂજ્ય શ્રી કનુદાદાના આંતર ઐશ્વર્યના અનુસંધાનમાં નીચેના પદની રચના થઈ હોવાનું કહેવાય છે.

વારસ અહો ! ‘દાદા’ના, ‘અક્રમ’ ઝંડો ફરકાવજો,

જે પરમ સુખ પામ્યા તમે તે, જગતને પમાડજો. વારસ....

*M.A.(Indian Culture); LL.B., Ph. D., M.A. (Eco., Soc.); L.S.G.D, Ex. Principle & Head, Arts & Com. College, Khambhat

જ્ઞાની પુરુષ પૂ. શ્રી કનુદાદાજીનો સંક્ષિપ્ત પરિચય

અધ્યાત્મની ચરમ સીમા સિદ્ધ :

પૂ. કનુદાદાજી તો બાળપણથી જ, દાદા ભગવાનના ખોળામાં રમેલા — મોટા થયેલા અને કન્સ્ટ્રક્શનના—કોન્ટ્રાક્ટરના ('મરીનવર્ક'ના) ધંધામાં પણ, દાદા ભગવાનની સાથે ને સાથે રહેવાનો યોગ પૂજ્ય કનુદાદાને પ્રાપ્ત થયેલો. એટલે અવકાશના સમયે, સ્થેજાસ્થેજ જીવનના પ્રાયોગિક પ્રસંગોના તારણ સ્વરૂપે સંજોગાધીન પ્રાપ્ત (નૈસર્ગિક) 'સત્સંગ' દ્વારા એમને અધ્યાત્મની ચરમ સીમાના સોપાનો સિદ્ધ થયેલાં. પૂજ્ય કનુદાદાના મૂક સેવા ધર્મથી, 'દાદા ભગવાન' અતિ પ્રસન્ન થયેલા. તેઓશ્રીના 'આજ્ઞા—ધર્મ' સાથેના અનન્ય ભક્તિભાવયુક્ત યથાર્થ 'સેવા—ધર્મ'થી, સંપૂજ્ય 'દાદા ભગવાન' અનહદ પ્રસન્ન હતા..... આ બધાના પરિણામ સ્વરૂપે, અતિ પ્રસન્નતાથી આશીર્વાદ સ્વરૂપે 'દાદા ભગવાન'ના શ્રીમુખેથી જે શબ્દો નિકળ્યા, તેનો કિંચિત્ 'સારાંશ' અત્રે ખાસ ઉલ્લેખનીય ગણાશે.

સંપૂજ્ય 'દાદા ભગવાન'ના શ્રીમુખેથી વ્યક્ત થયેલા, પૂજ્ય શ્રી કનુદાદા વિશેના અપૂર્વ ઉદ્ગાર... :

- ★ “મન, વચન, કાયાની આવી સેવા, અનંતા અનંત અવતારમાં, મેં એક કલાક પણ (અન્ય કોઈમાં) જોઈ નથી”!
- ★ “તે (કનુદાદાજી) ગજબના પુરુષ છે. તે ગજબના પુણ્યશાળી પુરુષ છે” !! પછી દાદા કહે છે કે, આ “કાળમાં પૂણ્યશાળી કોણ (કહેવાય)?(તો કહે) કે, જેને કુસંગ ન અડે તે” (પૂણ્યશાળી કહેવાય). (તો પછી અંદર એવો પ્રશ્ન ઊભો થાય છે કે કુસંગ કોને કહેવાય?) 'કુસંગ' એટલે 'પ્રકૃતિ'માં ભળે તે..... ત્યાર પછી સંપૂજ્ય 'દાદા ભગવાન' આગળ કહે છે કે:
- ★ “એ એવા ગજબના પુરુષ છે કે આજ સુધીમાં (અમે) એવા (પુરુષ) જોયા નથી”. એથી પણ આગળ તેઓશ્રી કહે છે કે:
- ★ “તેમના જેવી તારણ કાઢવાની શક્તિ (સૂઝ) (તો), (અમે) કોઈનામાં પણ જોઈ નથી.”
- ★ સંપૂજ્ય 'દાદા ભગવાન', પૂજ્ય શ્રી કનુદાદા વિશે કહે છે કે,
 - મેં એને બધું જ આપ્યું છે.
 - તેનાથી એક મિનિટ પણ મારો વિરહ સહન થતો નથી.
 - મારા સિવાય તેનું બીજા કશામાં 'ચિત્ત' નથી.
 - તેને મારા સિવાય જગતની કોઈ ચીજમાં પ્રેમ રહ્યો નથી.

જ્ઞાની પુરુષ પૂ. શ્રી કનુદાદાજીનો સંક્ષિપ્ત પરિચય

- તેની કીર્તન-ભક્તિ ઘણી જ ઊંચી છે.
- હા, 'તેજ' બહુ સરસ દેખાય. તેજેય ઘણું.....ગુલાબના ફૂલની માફક ખીલી ઉઠે.
- તેઓ ઘણા બધા લોકોના દિલમાં વસેલા છે.....
- એક પ્રશ્નના ઉત્તરમાં તેઓશ્રીએ જણાવ્યું હતું કે, એમને માત્ર બે જ જણનો સત્સંગ સાંભળવો ગમે, એક ચંદ્રકાંતભાઈનો અને બીજા કનુભાઈનો...(કનુદાદાશ્રીનો).
- કનુ (કનુદાદા) તો અમારું હૃદય છે, અમારું સર્ટિફિકેટ કાયમનું હોય.

અભેદ 'દાદા'નો એક અંશ જ :

વર્તમાને પ્રગટ પ્રત્યક્ષ “જ્ઞાની-પુરુષ”ની કૃપા વિના, “દાદા ભગવાનનું અભેદ સ્વરૂપ” આ કાળમાં કોઈથી 'કળાય' એમ નથી.

જો દાદા ભગવાનનું અભેદ સ્વરૂપ 'કળાય', તો એ પોતે દાદા ભગવાન સ્વરૂપ થઈ જાય.... આ કળિકાળના-દુષ્કાળમાં તો એમની 'કૃપા' વિના, અપવાદ રૂપે જ પૂજ્ય શ્રી કનુદાદા જેવા કોઈ 'વિરલ પુરુષ' સિવાય કોઈ પણ, દાદા ભગવાનના અભેદ સ્વરૂપનો એક અંશ પણ પામી શકે એમ નથી.

‘દાદા ભગવાન’નું અનન્ય નિદિધ્યાસન :

કનુદાદાને, 'દાદા ભગવાન' પ્રત્યે એટલો બધો 'અસીમ પ્રશસ્ત રાગ'— 'અપૂર્વ ભક્તિ ભાવ' છે કે, એમને અંદર નિરંતર એક માત્ર 'દાદા ભગવાન'નું જ 'નિદિધ્યાસન' અખંડ રહ્યા કરે છે.

'નિદિધ્યાસન'નો કુદરતી સનાતન સિદ્ધાંત છે કે જેમનું 'નિદિધ્યાસન' અખંડ રહ્યા કરે, એમના જેવા પોતે થઈ જાય અર્થાત્ એમનું આખું સ્વરૂપ — દાદા ભગવાનનું આખું સ્વરૂપ, 'નિદિધ્યાસન' કરનારમાં આપોઆપ પ્રગટ થાય. એમના જેવી જ આંતરિક જ્ઞાન-દશા, 'નિદિધ્યાસન' કરનારમાં આપોઆપ પ્રગટ થાય.

'દાદા ભગવાન' પ્રત્યે અનન્યતા:

પૂજ્ય કનુદાદાના પુનિત શ્રીમુખેથી, સંપૂજ્ય 'દાદા ભગવાન'ને સંબોધીને સ્વાભાવિક રીતે જ, એવા અદ્ભુત શબ્દો નીકળે છે કે જેના ઉપરથી, એમની 'દાદા ભગવાન' પ્રત્યેની અસીમ 'અનન્યતા'નો — 'અનન્ય સમર્પિત ભાવ'નો કિંચિત્ અણસાર પ્રાપ્ત થાય છે. — “દાદા મને તો તમારા અંગેઅંગમાં મોહ છે. તમારા વખાણ કરતા ક્યારેય થાકતો નથી. દાદા, હું તમારામાં તન્મયાકાર થઈ ગયો છું, (હું) એકાકાર થઈ ગયો છું.” “હવે તમે શું કરશો?”

જ્ઞાની પુરુષ પૂ. શ્રી કનુદાદાજીનો સંક્ષિપ્ત પરિચય

જીવમાત્ર સનાતન સુખ પામે :

'અક્રમ-વિજ્ઞાની જ્ઞાની-પુરુષ દાદા ભગવાન'ની અસીમ કૃપાથી, પૂજ્ય શ્રી કનુદાદા, 'પોતે જે 'સનાતન-સુખ' પામ્યા છે' 'તેવું 'સનાતન-સુખ' જગતના જીવ માત્ર પણ પામે', એવી એક માત્ર જગત કલ્યાણની કેવળ ભાવના સહ, “સ્વ”- દેશમાં રહીને, તેઓશ્રી દેશ-વિદેશમાં સહજ ભાવે વિચરણ કરી રહ્યા છે.

વિરલ 'વીતરાગતા', લઘુતા' અને 'સમતા'ના જીવંત પ્રતિનિધિ સ્વરૂપે પરમ પૂજ્ય શ્રી કનુદાદા:

પરમ પૂજ્ય શ્રી કનુદાદા, બાળપણથી આજ દિન સુધીમાં સમગ્ર જીવન દરમ્યાન, 'લોક-સંજ્ઞા'એ કરીને કહેવાતા તમામ પ્રકારના આરોહ-અવરોહના, કહેવાતા અનુકૂળ-પ્રતિકૂળ-તમામ પ્રકારના મીઠા-માઠા સંયોગોમાં, તેઓશ્રી, વિરલ 'વીતરાગતા', તેમ જ 'લઘુતા' અને 'સમતા'ના જીવંત પ્રતિનિધિ સ્વરૂપે છે અને એના આબેહૂબ ઉદાહરણ રૂપે, તેઓશ્રીનો પ્રત્યેક શ્વાસોશ્વાસ ચાલી રહ્યો છે. જેના પરિણામ સ્વરૂપે આપણામાં, એમના પ્રત્યે અનન્ય અપૂર્વ અહોભાવ અને પુનિત પરમ પૂજ્યભાવ આપોઆપ પ્રગટે છે.

પૂજ્ય શ્રી કનુદાદા દ્વારા સહજ સ્વરૂપે આયોજિત 'જ્ઞાન-વિધિ'ના દિવ્ય પ્રયોગનો મુમુક્ષુઓને અમૂલ્ય લાભ :

પરમ પૂજ્ય શ્રી કનુદાદા, 'આત્મ સાક્ષાત્કાર' અનુભૂતિના- 'સ્વરૂપ જ્ઞાન-વિધિ'ના દિવ્ય પ્રયોગ દ્વારા, એમને જે કોઈ વ્યક્તિ મળે, તે તમામ મુમુક્ષુઓને 'અંતર-આત્મ દશા'માં સ્થિર કરી, તેઓશ્રી “આત્મા”નો – “શુદ્ધાત્મા ભગવાન”નો અનુભવ નિમિત્ત-નૈમિત્તિક ભાવે કરાવી રહ્યા છે, જે 'દાદાભગવાન'ના 'આજ્ઞા-ધર્મ'ના પરિપાલનના પરિણામે, તેઓશ્રીને કુદરતી રીતે પ્રાપ્ત થયેલ 'પરમ સિદ્ધિ'નું પ્રમાણ છે.

આ પ્રમાણે સંપૂજ્ય 'દાદા ભગવાન'ના પરમ કૃપા પાત્ર અને એમની અનન્ય આજ્ઞા-સંપન્ન એવા તેઓશ્રી, 'જ્ઞાન-વિધિ' અને 'સત્સંગ' અર્થે, આજે ૮૫ વર્ષની ઉંમરે પણ, દેશ-વિદેશમાં સતત વિચરણ કરી, જગતના લોકોને 'સનાતન આત્મિક સુખ' પમાડી રહ્યા છે.

તેઓશ્રીના જન્મદિને હાર્દિક શુભેચ્છાઓ....

રાગ—દ્વેષ હશે તો અસરોના ઘસરકા પડશે...

રાધેશ્યામ શર્મા *

રાગ—દ્વેષ હશે તો અસરોના ઘસરકા પડશે...

અસરથી મુક્ત શાનાથી રહેવાય ?

'જાણીને અજાણ રહેવું' એનો અર્થ

આપણે જાણીએ છતાં એ

જાણવાની—જાણની ક્રિયાને લીધે એ જાણેલી કોઈ પણ

પરિસ્થિતિની અવસ્થાની અસર

આપણને ના રહેવી જોઈએ;

અને તો જ એ અસરથી સંપૂર્ણપણે મુક્ત રહેવાય.

(સંદર્ભ : 'જ્ઞાનસૂત્રો', શ્રેણી-૨૨, પૃ.૭) —કનુદાદા

'જાણીને અજાણ રહેવું' કેટલું અઘરું છે.

કોઈપણ વિષયનું સંપૂર્ણ જ્ઞાન હોય નહિ, આંશિક માહિતી હોય કે થોડી વધારે જાણકારી હોય તોય અજાણ રહેવું મુશ્કેલ છે.

જાણીએ છતાં અજાણ રહેવાની પ્રક્રિયા માનસિક છે. એ વાત જ પહેલી નજરે અશક્ય અને આપણા સામાન્ય માનસિક બંધારણને અનુકૂળ નહિ આવે.

વળી ઝેન (Zen) માર્ગની ઉક્તિ પણ જાણીતી છે, છતાં સમજવા જેવી છે :

Those who know do not speak

Those who speak do not know.

જે જાણે છે તેઓ બોલતા નથી

જે બોલે છે તેઓ જાણતા નથી !

જાણકારી તરત અભિવ્યક્તિ (expression) કરાવે છે. જાણતો

હોય તે બોલ્યા વગર રહી શકતો નથી. મોટો ભાગ તો એમ જ માને કે જાણતો હોય તો બોલેને. ના જાણતો હોય તે શું બોલે ?

આવી સામાન્ય માહિતીની જાણકારી અને બાહ્યલક્ષી વિજ્ઞાનની અહીં વાત નથી. તેમ પોતે બધા કરતાં વધારે શાણો જાણકાર છે એવા દેખાડા કરનારની પણ વાત નથી.

પ્રસ્તુત આ સૂત્રમાં તો કોઈ પણ સાંસારિક પરિસ્થિતિમાં જેવાં કે સુખ—દુઃખમાં, હર્ષ—શોકમાં ઉત્પન્ન થયેલા ગમે તેવા સંયોગોની આપણા ઉપર અસર ના રહેવી જોઈએ. એવી અસરનો શિકાર થનાર જાણીને અજાણ નથી રહી શકતો.

ટૂંકમાં, જે સંયોગોની પ્રવાહધારામાં વહી જતો નથી, તન્મગ નથી થતો અને તટસ્થ રહે છે એ જાણીને અજાણ રહેવાના મર્મને પામી શકે છે.

અસરથી મુક્ત કોણ રહી શકે ? જે બધું જાણે છે પણ જાણકારીનો ઢંઢેરો પીટવા બોલતો નથી એ જાણીને અજાણ રહી શકે છે. ચિત્ર—વિચિત્ર પરિસ્થિતિઓ પોતાની અસરોના — ઘસરકા પાડ્યા વગર રહેતી નથી, ચાહે તે અનુરાગના હોય કે દ્વેષદ્રષ્ટિના હોય.

ટૂંકમાં, અનુકૂળ—પ્રતિકૂળ બાહ્ય અવસ્થાઓની અસરથી સંપૂર્ણ મુક્ત રાખનારું કવચ કયું ? કેવળ જ્ઞાન.

* માનદ્ તંત્રી : અક્રમ વિજ્ઞાન

'હોલિસ્ટિક વિઝન' એટલે બોજારહિત જીવન!

દાદા ભગવાનની વાણીમાંથી સંકલન

પુષ્પા યુ. મહેતા *

આપણે ૨૧મી સદીમાં પ્રવેશ કરી ચૂક્યા છીએ. વિશ્વની સાથે સાથે ભારત દેશમાં પણ આજે ભૌતિક વિજ્ઞાન અને ટેકનોલોજીનો પહેલાં ક્યારેય ન હતો તેવો વિકાસ થયો છે. આજે તો માણસ પાસે અપાર ભૌતિક સાધનો છે. દૂધવાળા કે શાકવાળા પાસે પણ મોબાઈલ ફોન હોય છે. કામવાળા સ્કૂટી કે બાઈક લઈને રસોઈ, ઘરકામ કે ડ્રાઈવીંગ કરવા આવે છે. ઘરે ઘરે નહીં, બહારે કહો કે, ઝૂંપડી-ઝૂંપડીએ ટેલિવિઝન પહોંચી ગયા છે અને નાનામાં નાનો માણસ પણ આખા world જોડે connect થઈ ગયો છે 'માનવ' માત્ર માનવ ન રહેતાં 'વિશ્વ માનવ' થઈ ગયો છે.

છતાં આ જ સમયમાં કોઈ કવિ કહે છે કે, “માણસોની આ ભીડમાં હું એક 'માનવ' શોધી રહ્યો છું!”—કેમ?

કારણ કે વિકાસની આ આંધળી દોટમાં આપણી આંતરિક શાંતિ—મનની શાંતિ અને હાશકારો અને માનવતા ક્યાંક પાછળ છૂટી ગયા છે. નિરંતર રઘવાટ, રઘવાટ, ને રઘવાટમાં જીવતો માણસ! જ્યાં ને ત્યાં ઘરમાં, સંબંધોમાં, ઓફિસમાં બધે અથડાતો—કલેશાતો માણસ! જીવન—વ્યવહારમાં આવક—જાવકના બે સાંધાને જોડવાની મથામણમાં રોજે—રોજ મરતો માણસ! મનુષ્ય જીવનનાં નૈતિક મૂલ્યો અને સંબંધોની ગરિમાને રગદોળીને માત્ર સ્વકેન્દ્રિત થતો જતો માણસ! એટલે જ કવિને આ મશીનની માફક જડ થઈ ગયેલા, રઘવાટિયા માણસોમાં કોઈ સરળ, પરગજુ, નિખાલસ, નિર્દંભી—મુક્ત મનથી હસતો 'માનવ' નથી જડતો. પણ આ પરિસ્થિતિ ઉભી થવાના કારણો શું છે? કારણો ઘણાં બધા હશે, પણ મૂળ કારણ છે. “માથે સવાર ભ્રાંત—કર્તાપણાનું ભૂત!” કર્તાપણાનો અહંકાર એ આ સર્વ દુઃખોનું મૂળકારણ છે.

અહંકાર એટલે “હું” — “હું” કરવું તે નહીં! વીતરાગોની ભાષામાં અહંકાર એટલે જ્યાં “હું” નથી ત્યાં “હું” નું આરોપણ કરવું. જે ક્રિયા સંપૂર્ણ—સ્વાંશરૂપે આપણા થકી થઈ હોય ત્યાં 'હું કર્તા છું' એવું બોલીએ તો તેનો વાંધો નથી, પણ જે ક્રિયાના પોતે કર્તા ક્યારેય હતા નહીં, છીએ નહીં ને થશે નહીં, એ ક્રિયાના પોતે કર્તા થયા છીએ. એટલે કે સંયોગોથી થતી ક્રિયાઓના આપણે કર્તા બની બેઠા છે. ખરેખર કોઈ પણ એક કાર્ય કરવું હોય ત્યારે તેમાં કેટલાં બધાં factors-પરિબળો જોઈએ! આ બધાં factors-બધાં જ સંયોગો ભેગાં થાય ત્યારે એક કામ થાય છે. એક ઉદાહરણથી આ વાતને સમજાવે.

આપણે ચા બનાવવી હોય તો તેમાં કેટલાં બધાં factors-સંયોગ જોઈએ? ચા બનાવવા માટે તપેલી, ગેસનો ચૂલો, પાણી, દૂધ, ચાની ભૂકી, ખાંડ, મસાલો કે આદું—ઈલાયચી, સાણસી, ગળણી, કપ—રકાબી કે વાડકી, લાઈટર કે માચીસ ઉપરાંત ચા બનાવનાર અને ચા પીનાર પણ હોવાં જોઈએ. આ તો આંખે દેખાતાં સ્થૂળ સંયોગો છે. આ ઉપરાંત કેટલાય આંખે ન દેખાતા એવા સૂક્ષ્મ સંયોગો પણ ગૃહ્ય રીતે એક કાર્ય પૂર્ણ થવામાં કામ કરતાં હોય છે. આ બધાં સંયોગોનું યોગ્ય સંમિશ્રણ થાય ત્યારે એક ચા બને છે. હવે જો ચા ની ભૂકી કે તપેલી કે ગેસનો ચૂલો એક પણ સંયોગ ખૂટે તો ચા બને? નહીં ને! એટલે આટલાં બધાં સંયોગોનાં ભેગા થવાથી ચા બને છે, તેનાં આપણે એકલા કર્તા—હર્તા (માલિક) થઈ જઈએ તે કેમનું ચાલે? બહાર બોલવામાં વાંધો નથી કે “મેં ચા બનાવી”. બહાર તો વ્યવહાર જગતમાં વ્યવહારની જ ભાષા બોલવી પડશે. એટલે કહેવાય ખરું કે, “મેં બનાવી કે, હું કમાયો” — પણ અંદર આ સમજણમાં

* બી.કામ., એલ.એલ.બી.

'હોલિસ્ટિક વિઝન' એટલે બોજારહિત જીવન!

એવું ફીટ થઈ જવું જોઈએ કે, “હું આનો સ્વતંત્ર કર્તા નથી. આટલાં બધાં સંયોગોનાં ભેગાં થવાથી ચા બની છે. હું આમાં માત્ર એક evidence જ છું.”

એક જૈન ગૃહસ્થ છેલ્લાં કેટલાય વરસોથી પર્યુષણ દરમ્યાન અઢાઈ—તપ કરતાં હતા. આ વર્ષે પર્યુષણના અંતે પારણાના એક સમારોહમાં તેઓ ભેગા થયા ત્યારે ખૂબ જ અફસોસ અને ખેદ સાથે તેમણે જણાવ્યું કે, આ વર્ષે બાય—પાસ કરાવ્યું હોવાથી આટલા વર્ષોમાં પહેલીવાર તેમણે અઢાઈ નથી કરી! તો આ અઢાઈ—તપ સંજોગોના સહકારથી થતું હતું કે તે ભાઈ સ્વતંત્રરૂપે તેના કર્તા હતા? સવળા (પુણ્યના) સંજોગોનો સથવારો મળે ત્યારે ધારી ક્રિયા થાય અથવા થતી ક્રિયામાં ધાર્યા પરિણામ મળે અને અવળા (પાપના) સંજોગો ફરીવળે ત્યારે કશું જ ધાર્યું ના થાય.

હવે સંજોગોના સવળાપણાથી ધાર્યું કાર્ય થાય ત્યારે તેમાં આપણે અહંકાર કરીએ છીએ કે, “મેં તપ કર્યા, મેં વ્રત કર્યા, હું કરોડો કમાયો.” આમ કહીને elevate થઈ જવાય અને જ્યારે આ જ સંજોગો અવળા પડે અને ધાર્યું કાર્ય ના થાય ત્યારે, “મારાથી આ થતું નથી અથવા આ મારું ખોટું ડીસીઝન થઈ ગયું.” એમ માની લઈ ડિપ્રેસ થઈ જવાય છે. એટલે આ 'elevation' અને 'depression' આ બંને કર્તાપણાના અહંકારના જ પરિણામ છે.

કાર્ય ધાર્યું પાર પડે અથવા ન પડે તે બંનેની પાછળ કેટલાય 'વૈજ્ઞાનિક સાંયોગિક પુરાવા' (Scientific Circumstantial Evidence) રહેલાં છે એટલે સંજોગોથી ચાલતા આ જગતમાં કોઈપણ જીવનું સ્વતંત્ર કર્તાપણું છે જ નહીં, માત્ર નિમિત્ત—નૈમિત્તિક કર્તાપણું છે. આ સંજોગોના વિજ્ઞાનની યથાર્થ સમજણના અભાવે જીવ ભ્રાંત અહંકાર કરીને પ્રાપ્ત કુદરતી જીવનને માણવાને બદલે કર્તાપણાનો બોજ માથે લઈને પરાણે પરાણે શ્વાસોને ઢસેડીએ જાય છે એટલે જ શ્રી નરસિંહ મહેતાએ પણ કહ્યું છે કે,

“હું કરું, હું કરું” એ જ અજ્ઞાન! “શકટનો ભાર જેમ શ્વાન તાણે”.

આમાં કોઈ જીવ જાણી જોઈને આ દુઃખના ડુંગર માથે વ્હોરે છે એવું પણ નથી. વાસ્તવિકતા એ છે કે, “ખરેખર કોણ કરે છે?” એ વાતનું યથાર્થ જ્ઞાન, યથાર્થ સમજણ જીવ પાસે નથી અને તેને જ ભગવાને અજ્ઞાન કહ્યું છે. “ખરેખર હું કોણ છું?” અને આ બધું કેવી રીતે ચાલી રહ્યું છે એટલે કે ખરેખર કર્તા કોણ છે તે આપણે જાણતા નથી. પરિણામ સ્વરૂપે હું “ચંદુભાઈ (નામધારી) છું” અને “મેં કર્યું” — “મારા વગર તો આ ધંધો—આ ઘર ચાલે જ નહીં” —એવાં જાતજાતનાં ને ભાતભાતનાં અહંકાર ઉભા થઈ જાય છે.

વીતરાગ વિજ્ઞાન સંયોગોથી ચાલતાં જગતમાં “વૈજ્ઞાનિક સાંયોગિક પુરાવાઓ” નાં ભેગા મળવાથી કાર્ય થાય છે એમ કહે છે. વળી, બધાં ભેગાં સંયોગોનું ભેગા થવું એ ગપ્પું નથી પણ વૈજ્ઞાનિક અને સૈદ્ધાંતિક છે. હાઈડ્રોજનનાં બે પરમાણુને ઓક્સિજન ભેગા થાય—(H₂O) તો ભારતમાં જ નહીં વિશ્વના ગમે તે ખૂણે પાણી જ બને— કોકાકોલા કે સ્પીરીટ ના બને. હવે આ પાણી બનવામાં એકલું હાઈડ્રોજન કે એકલું ઓક્સિજન 'મેં પાણી બનાવ્યું એવો દાવો કરી શકે?'

'હોલિસ્ટિક વિઝન' એટલે બોજારહિત જીવન!

એટલે સંયોગોનું આ વિજ્ઞાન સમજાય ત્યારે આપણાં માથે ખોટો ખોટો ખડકાયેલો કર્તાપણાનો ભાર ઓછો થાય! કહેવાનું તાત્પર્ય એ જ છે કે, કોઈ પણ કાર્યને અથવા કોઈ પણ ક્રિયાને કોઈ પણ સંજોગ કે આસપાસ બનતી ઘટનાઓને આપણે આપણી દ્રષ્ટિ, આપણી માન્યતા કે આપણાં અભિપ્રાયથી જ જોઈએ છીએ. એટલે કે, આંશિક રીતે જોઈએ છીએ, સર્વાંશે-સમગ્રતાએ કરીને નથી જોતા. આ યથાર્થ સમજણનો અભાવ એ જ આ કાળમાં મોટામાં મોટું કારણ છે.

દરેક મનુષ્યનો અંતિમ ધ્યેય તો સારી રીતે સુખરૂપ જીવન જીવવાનું જ હોય છે જેથી કરીને ક્રમશઃ સંસાર-વ્યવહાર ઉંચો આવતા આવતા અંતે તે મુક્તિને પામી શકે અને આ માટે “હોલિસ્ટિક” દ્રષ્ટિ કેળવવી પડે. **Holistic Vision** (દ્રષ્ટિ) એટલે દ્રષ્ટિની વિશાળતા. આપણી દ્રષ્ટિ સીમીત છે, કુંઠિત છે એટલે આપણને કોઈ પણ વસ્તુ કે ઘટના આપણને તેના યથાર્થ સ્વરૂપે દેખાતી નથી. અને તેની જ બધી ભાંજગડો ઉભી થઈ છે ને! આ જ દ્રષ્ટિ જો વિશાળતાને પામે અને દરેક કાર્ય ઘટનાને તેની સમગ્રતાએ કરીને દેખાય તો આપણું કર્તાપણું કેટલું છે તે સ્પષ્ટ જણાઈ જાય!

એટલે **Holistic Vision** એટલે કોઈપણ કાર્ય કે ઘટનાને ૩૬૦ ડિગ્રીથી એટલે કે સર્વાંશે -સમગ્રતાએ કરીને જોવું-જાણવું ! આ **Holistic Vision - Holistic Science** જાણીએ તો જ આ કર્તાપણાના ભ્રાંત અહંકારથી-ભ્રાંત બોજાથી મુક્ત થવાય. અહંકાર રહિત થઈએ ત્યારે નિષ્પક્ષ થવાય. અને તો જ 'Center' માં અવાય. Center માં આવીએ ત્યારે ૩૬૦ ડિગ્રીથી બધી વસ્તુઓને જોઈ શકાય. એટલે વીતરાગોનું આ **Holistic Science** સમજાય તો સંસાર-વ્યવહાર આપોઆપ ઉર્ધ્વતાને પામે અને તેના પરિણામરૂપે આપોઆપ સુખ અને શાંતિ પ્રાપ્ત થાય. અને મનુષ્ય જીવનના અંતિમ ધ્યેય-મુક્તિ તરફ પ્રયાણ થાય.

પણ વીતરાગોનું આ **Holistic Vision-Holistic Science** તો લાખો વર્ષે આવા કોઈ **Holistic** પુરુષ-જ્ઞાનીપુરુષ કે તીર્થંકર ભગવાન દ્વારા જ ખુલ્લું થાય.

આ દુષ્કાળ કળિકાળમાં, એક ક્ષણ પણ કળ ન વળે એવા કાળમાં આશ્ચર્ય-અપવાદરૂપે જ્ઞાની પુરુષ શ્રી દાદા ભગવાન દ્વારા આ “**Holistic Science**”-“વીતરાગોનું વિજ્ઞાન” આજે લોકભોગ્ય ભાષામાં ખુલ્લું થયું છે. આ વિજ્ઞાનને 'જેમ છે તેમ' – as it is જાણવાથી-સમજવાથી સંસાર-વ્યવહારની તમામ ગૂંચોને વૈજ્ઞાનિક રીતે ઉકેલી દઈને મુક્તિમાર્ગે પ્રયાણ કરી શકાય. આ અલભ્ય લ્હાવો આપણને આજે પણ પ્રાપ્ત થઈ શકે તેમ છે. બસ! આપણી વારે વાર છે.

આપણે કોણ ?

ભગીરથ પટેલ *

બસ, હવે થોડો સમય બાકી છે. દિવસો ગણાઈ રહ્યા છે !! બસ, આ નવરાત્રિ જશે અને દિવાળીની રજાઓ પડવાની અને પછી તો ફટાકડાની મોસમ !!

આ જ વિચારો સાથે હું ૧૪-૧૫ (૧૯૯૧-૯૨) વરસનો હતો ત્યારે વિચરતો !! અને દિવસો જતાં જતાં રોમાંચિત થતો રહેતો ! અને અચાનક જ એ દિવસોમાં કનુદાદાજીનું મારા ઘરે પધારવાનું થયું. ધન્યભાગ્ય ! અને વાતચીત થતી હતી ને ત્યાં જ, તો મારી મમ્મી આવી અને દાદાશ્રીને કહ્યું, 'આ ભગીરથ છે ને, તે ફટાકડા બહુ ફોડે છે.' અને, હું તો ભડક્યો, અરે ! આવી બન્યું !! ફરિયાદ થઈ !! હવે??

હું તો બસ દાદાજીને સામે તાકી રહ્યો. અને દાદાશ્રીએ પ્રેમથી મારી સામે જોયું. અને વ્હાલથી પૂછ્યું, 'તને ફટાકડા ફોડવાનું ગમે છે?' અને મેં જવાબ આપ્યો, 'હા, દાદાજી મને ગમે છે.'

અને મારા ચિત્તમાં તો, નવા વરસમાં જે આપણે બેસતું વરસ કહીએ છીએને, તે દિવસ, ત્યારે ખિસ્સામાં જેટલા ભરાય તેટલા ફટાકડા ભરીને ગામમાં મિત્રો સાથે મોજ મસ્તી કરતાં કરતાં જાણે નીરવતા કે શાંતિભંગ કરવાની હરીફાઈ લાગી હોય તેમ વહેલા પરોઢિયામાં ચાર વાગે નીકળવાનું !!

બસ, આ વિચારો સાથે દાદાશ્રીની સામે એક નજરે તાકી રહ્યો..

ત્યાં જ દાદાશ્રીએ બીજો પ્રશ્ન પૂછ્યો, 'વડોદરાના રાજા કોણ હતા?' અને મેં જવાબ આપ્યો, 'મહારાજા સયાજીરાવ ગાયકવાડ.'

પાછું, દાદાજીએ પૂછ્યું કે, 'તેઓ દિવાળી ઉજવતા હશે?' અને મેં પણ સાહજિકતાથી પ્રત્યુત્તર કર્યો, 'રાજાજી જાતે ફોડવા જાય કે તેઓ મહેલમાં બેસીને જુવે?' ત્યાં જ મેં જવાબ કર્યો કે, “ના, તેઓ તો ઝરુખામાં બેસીને જુવે અને નોકર-ચાકર હોય જ ફટાકડા ફોડવા માટે તો!”

ત્યાં જ દાદાશ્રીએ એકદમ ઊંચા શ્વાસ ભરીને, નયનરમ્ય વિશાળ આંખો મોટી કરીને મને કહ્યું કે, 'તો આપણે કોણ ???!!' અહો..હો..!! મને મારી લાયકાત જ ખબર નથી. આ દિવાળી, 'દિ' -કરવાની, ઉજાસ કરવાનું પર્વ, ક્યાં ઉજાસ કરીશું? ક્યાં અજવાળું પાથરીશું? આપણે આ જગતના 'રાજા' સમ થઈને નોકરની જેમ રહીએ છીએ!

બસ, એ જ દિવસથી ફટાકડા તો બંધ થઈ ગયા. અને વૃત્તિઓ બદલાઈ ગઈ. આજે આ ઉમરે વિચાર કરું છું કે, આ પ્રકૃતિની અંદર થઈ રહેલા “ભડાકા”માં 'રાજા'એ શું કરવું? કેવી રીતે વર્તવું?

આજ દિનથી અંતર ઓજસ, અંતર અજવાળીએ અને આ જગતમાં અજવાળું પાથરીએ. અંધકાર તો શાશ્વત છે, પ્રકાશને લાવવો પડે છે. તે જ રીતે અજ્ઞાન શાશ્વત છે, જ્ઞાનને પ્રાપ્ત કરવું પડે છે!

* M.Com (Banking & Buisness Finance), B.B.A (Finance & Marketing)

સુખ—પ્રાપ્તિની ચાવી

ડૉ. પ્રવિણચંદ્ર પરીખ*

દાદા ભગવાનનું કહેવું છે કે, માનવમાત્ર જે કંઈ પ્રવૃત્તિ કરે છે, તે પ્રવૃત્તિની પાછળ મૂળભૂત હેતુ સુખ પ્રાપ્તિનો છે. એ પ્રવૃત્તિ ભલે કર્મ વિષયક હોય, સામાજિક સેવા વિષયક હોય, શૈક્ષણિક હોય, વેપાર, વાણિજ્ય વિષયક હોય કોઈ પણ પ્રવૃત્તિ હોય એ પ્રવૃત્તિની પાછળ ઊંડે-ઊંડે-ઊંડે પ્રત્યેક વ્યક્તિનો આશય સુખ પ્રાપ્તિનો રહેલો હોય છે. પણ જિંદગીનું સરવૈયું આપણે કાઢીએ તો સરવૈયામાં આપણને આ કાળમાં સુખને બદલે એથી ઊલટું પ્રાપ્ત થાય છે. એટલે દાદા ભગવાને ક્યાં ભૂલ થાય છે તે શોધી કાઢી અને એ ભૂલનો ઉપાય પણ એમણે શોધી કાઢ્યો. દાદા ભગવાને એવો સનાતન સિદ્ધાંત આપ્યો કે આપણને જે જોઈતું હોય, દા.ત. સુખ જોઈતું હોય તો કુદરતમાં સુખનું વાવેતર કરવું જોઈએ અને જેનું આપણે વાવેતર કરીએ તેનો મબલખ પાક આપણને કુદરતી રીતે પ્રાપ્ત થાય. પણ પ્રશ્ન એ થાય છે કે બીજાં બધાં વાવેતર કરવામાં આજે આજનો માનવી એક્ષપર્ટ છે, નિષ્ણાંત છે, પણ સુખનું વાવેતર કઈ રીતે કરવામાં આવે એ એને માટે મોટો પ્રશ્ન છે. દાદાએ આનો ઉપાય બતાવ્યો કે અંતરથી એ રીતે બોલજો : “આજે અમે હૃદય પૂર્વક નકકી કરીએ છીએ કે, ઘરમાં અને ઘરની બહાર, ખાસ કરીને ઘરમાં જે કોઈ મળે, ભેગું થાય, એ તમામને હું સુખ આપીશ. આવું એકપક્ષી નકકી કરતાંની સાથે જ, આપણે જે નકકી કરીએ છીએ, એ પ્રમાણેના ભાવ આપણા હૃદયની અંદર સ્વાભાવિક રીતે, કુદરતી ક્રમે ઉભરાય. એટલે સૌથી પહેલાં તો નકકી કરનારને આનો ફાયદો થાય છે. આમ નિર્ણય કરવાથી આપણા હૃદયની અંદર સુખના ભાવ અને પર્યાયો ઉત્પન્ન થાય. દાદા ભગવાને આને “ભાવસત્તા” કહી છે.

ભાવસત્તા માત્ર મનુષ્ય શરીરમાં જ છે. દેવ દેવીઓના શરીરમાં પણ આ સત્તા નથી. પણ માનવી પોઝિટિવ રીતે આ સત્તાનો ઉપયોગ કરે છે. દા.ત., એક બહેને એવું નકકી કર્યું કે દર રોજ ઘેરથી જતી વખતે એમના પતિદેવ એવું કહીને જાય છે કે નિયમિત રીતે ઓફિસના સમય પછી ઘરે આવી જઈશ, પણ દર રોજ મોડા આવે છે. એટલે આજે જો મોડા આવે તો એમને હું ખખડાવી નાખું. હવે ખખડાવી નાખું એવું એમણે નકકી કર્યું, નેગેટિવલી, તો સૌથી પહેલાં એ અંદરથી ખખડી ગયાં. એમની અંદરના ભાવ અને પર્યાય નેગેટિવ ઉત્પન્ન થયા જેને લઈને અજંપો ઊભો થયો. પોઝિટિવ ઉપયોગ કર્યો હોય અને સહજપણે લીધું હોય તો અજંપો ન થાય તો પોઝિટિવ ભાવ અને પર્યાય ઊભા થતાં સુખ આવરાય નહીં. આવી દ્રષ્ટિનો ઉપયોગ કરવામાં આવે તો કહે છે આ ભવ કાયમના માટે સુખમય થઈ જાય. અને આવતો ભવ પણ સુખમય થાય. કેમ કે ભાવ પ્રમાણે ભાવિ ભવ નકકી થાય છે. તે સિદ્ધાંત છે.

એટલે આપણે આપણા ઘરની અંદર એક બીજાને એકપક્ષે સુખ આપવાનું નકકી કરવું જોઈએ. ઘરની અંદર પાંચ સભ્યો હોય, દસ સભ્યો હોય અને એ તમામ સભ્યો અંદરથી એવું નકકી કરે કે આપણે એકપક્ષે એક બીજાને સુખ જ આપવું છે, તો એ ઘર આપોઆપ સ્વર્ગભૂમિ થઈ જાય. દેવમંદિર થઈ જાય. બધાં જ સભ્યો એવું નકકી કરે એટલે આપણે ઘરજીત થવાનું છે. સિકંદર જગજીત થવા માટે નીકળ્યો, અને પરિણામે હારી ગયો. ઘરની અંદર જે કોઈ સભ્યો છે એમના હૃદય સુધી પહોંચીને, એમની સાથે, એમને એકપક્ષે સુખ આપવા માટેનું જેવું નકકી કરવામાં આવે છે કે તરત જ આપણું હૃદય સુખમય થઈ જાય છે.

* Hon. Director (Res. & Devp.). HSRC, VVCRF, Former Director, B. J. Institute of Learning & Research, Ahmedabad

Is Kaliyuga possible in the presence of God?

Gnani Purush Shri K. K. Patel (Shri Kanudadaji)

Yes, in the very presence of God, all the four Yugas viz. Sat-yuga, Treta-yuga, Dwapara-yuga and Kali-yuga come one after other in every descending half cycle in this order. However, in the ascending half cycle, the order is reversed i.e. Kali-yuga, Dwapar-yuga, Treta-yuga and Sat-yuga. So, both these halves are mirror image of each other. Ascending and descending is in relation to happiness factor. In the descending half, happiness goes on declining and to the extent happiness declines unhappiness takes its place. This is because, at any given point of time there cannot be vacuum anywhere in the world, and in the universe, no. World is always there and therefore here the importance of karma and karma theory acquires total importance, in this respect.

So, in the presence of God all the Yugas are thoroughly peripheral, with cyclical timing aspects changing. This is how the world is relative, rather purely relative. It goes on changing like that but the original time (i.e. the Real Time), which is not subject to change, is instrumental in affecting these changes in the world that is called the Original Time, but that is perceptible in the vision of the Absolutes only. These Absolutes are Perfect Human Beings living along with their physical body on this earth and in their 'Divine Vision' it is so. Today in India, because it is Kali-yuga, there cannot be even Narayana-swarupa (incarnation of God Vishnu, who maintains the world or creation), Shiva-swarupa (the destroyer or restorer of the world) as Hindus understand or Tirthankaras (Living Absolutes) as Jains understand. These are the basics. Now, amongst all the emancipated and higher forms of human beings as they are classified, Absolutes are of the highest order, on the topmost classification, on the top, on the pinnacle, Everest pinnacle! But then whether they are there, i.e. in their presence or in their absence also, the world gets divided for the humanity and human beings to live peacefully and blissfully that class comes. However, that is a unilateral class all over the world, but it takes birth only on this land of Bharat, it is called Aryan Kshetra, Arya Kshetra where Aryan (civilized) way of life is prevalent. Aryan way of life means inner sort of living way of life, that means constantly thinking about one's own self as body living and I am in search of "Who am I?" with body and 'me', the two as separate entities. That is called the Aryan way of living, but for that the body has to be right, helping, rather totally helping type, not fractionally, then and only then the efforts of knowing and searching the difference between 'I' and 'body' goes on. But as time passes and as Kali-yuga steps in time factor, that

Is Kaliyuga possible in the presence of God?

Gnani Purush Shri K. K. Patel (Shri Kanudadaji)

means Karma affected births are taking place. Then this body is not helpful at all! We want to get maximum help from the body but we cannot because the constitution of the body in the trinity of mind, speech and body activities is not in unison. They are not united. That is to say in good times of Dwapar-Yuga whatever is in the mind, immediately it translates into speech, inside as well as spoken outside and from that it translates into body actions – i.e. mind – speech – body are in unity. And here in Kali-yuga it is not so, all three are in different directions. Mind is something, speech is something else and body is something totally different, so that is called Kali Yuga and it goes on in a circle. So, it is a field of evolvement of life in various forms as well as the life in human form. But various forms mean there are not too many forms of life but basically they are classified in four types. Happiest types are deities (Angels), their leader is Indra Deva. There are lots of departments for that type. Human armies are nothing compared to them. Nobody can imagine and compare or understand this; it is very difficult because this is revealed by the Absolutes and the fully Enlightened Souls. So, the happiest aspect is deities and they have a great scale of happiness. From highest happiness it comes down to middle plane which is called Mrutyu Loka where human beings, creatures, animals and vegetation are there.

So, the lowest ones are along with us but they are different from us. The middle portion is regarding human beings and others are classified as creatures. Human being though is also a creature, yet we do not say human beings are creatures.

Only Dada Bhagwan revealed this wonderful science: “God is not the creator of this world at all, and the world has never ever been without a creator.” This is Dada Bhagwan's perfectly balanced aphorism... “God is not the creator of this world at all” and “The world has never ever been without a creator.” To understand this aspect of 'creation' and 'creator' about this world is related to human beings only, not to the other three aspects.

Everybody wants to feel happy, in this unhappy world, which is in the happiest aspects of external (material and technological) aspects of the world today, however inside nobody is happy. Everyone knows that, but no one can speak out. To whom can one speak out to? Everyone is unhappy. You have come to me, but I have the same problem!! What can I do? So, when there is totally, absolutely happy person, we can go there and open out, but it is very difficult to find such a person. That is how the self-realized ones are...

Is Kaliyuga possible in the presence of God?

Gnani Purush Shri K. K. Patel (Shri Kanudadaji)

I have no power to say that '**I am here**', because I exist under this umbrella of my Great Master – Holistic Scientist Dada Bhagwan. Great Master is there, that wonderful absolute umbrella is there. Under the shelter of that umbrella, whole world can experience this happiness but everybody cannot! For that one has to have the right type of body earning in everybody and anybody, mind wise. That should be the quest of true happiness, real happiness. It must be constantly in the quest. Everyone wants to conquer; everybody wants to win. In a horse-race also, so many horses take part and in between there is gambling also going on. All the jockeys want their horse to win, but only one horse wins in the end. So, the Soul Incarnate Shri A. M. Patel popularly known as Dada Bhagwan's invention in this aspect of our human life in Kali Yuga, right from the childhood, as he grew up and during all that time, what he experimented on himself, right from the age of 12 - 13 or even before that age, a detailed information about him is available in the book, "Glimpses of Dada".

So, it resulted into his experiencing the absoluteness of our soul, which is the innate quality of the soul. It is there in all of us but in a latent form. Everyone has got competency in this body as a soul to develop to such an extent, but today, it is under great karmic pressure. The way the pressures are there below the earth and how they get built up further and further and at the weakest point of least resistance, it erupts out, like volcano. Even water oozes out naturally. They are called Aquifers in the nature. Normally, in a desert there is no water, but there is a place about 250 miles away from Middle East where there is constantly a natural flow of water, it is called Zamzam, well located very close to Kaba in Saudi Arabia. The way Ganga water is so precious and pious to the Hindus, Zamzam is very holy for the Muslims. So, when they go for Mecca pilgrimage, they bring this water from there like we bring Ganga jal (water) from our holy cities like Haridwar, Prayag and Kashi etc.

Thus Kali Yuga is possible in the presence of God; everything is possible in the presence of God. Nothing is impossible, but the quality and power of God is such that it makes everything impossible, possible. It is solely related to the development of human being.

Compiler: Mrs. Ela Suresh Patel, Editing: Apt. Shri Deepakanand Swamiji and Dr. Balaji

Holistic Visions for Happy Harmonious Living

Dr. Shailesh Mehta M.S.(Opth.)

It may be pertinent to focus our attention first on our day to day life and its most common aspirations rather than stretching our attention too. It is accepted that one wants a happy and harmonious living for oneself and for one's dear ones.

Every living being is in search of happiness. We have lots of outer comforts but as our Jnani Purusa observes, our outer comforts and inner happiness should be balanced. If there are countless outer comforts but very meager inner happiness, one may need to resort to sleeping pills even to enjoy normal sleep. How does inner happiness come? We may give one example; suppose you have a grandson with an upcoming birthday. From the moment you decide to have its celebration you would start feeling happy. Even before anyone is actually invited or a penny spent you would feel happy. So what is the science behind this? Whatever are our actions of mind, body, speech to make others happy would first make us happy ahead of the others. Let us examine the reverse situation. Suppose somebody tells me that your colleague is criticizing you in your absence. Immediately my mind will start revolting and bursting.

What happens really? Before I actually go and fire him, I am fired first. Thus actions of my mind, speech, body which are going to hurt and disturb others will first disturb me and hurt me. This way, before helping others one's own self is helped, before obliging others one is obliging one's own self and before harassing others one is harassed first. This is a very simple natural truth and may not require much elaboration but rather an inner observation or perceptions, and experiences.

If somebody owns a shop of sweets he would never be short of sweet-meats. So if someone wants happiness he should open a shop of happiness. Now the question is how to open such a shop? But the answer is very simple. Our mind, body, speech which are nature's gift, are our most precious assets. So what is required is our inclination, resolve and determination that we should try to make all those who come to us happy from morning to evening. Our Jnani Purusa from his childhood had this resolution, "who so ever meets me should gain something from me, should gain happiness through my mind, speech, and body." Really it is our own interest.

It is well-said yoga, upayogo, paropakaraya. Use your mind, body, speech that is yoga, and intellect or time for others.

Holistic Visions for Happy Harmonious Living

Remember, it's really not being used for others; it's being used for your own self only. Seen in this context, the world is me only; there is no other in the world but 'me' only. Jnani Purusa or the Enlightened Soul imparts vision to see how each act of my mind, body, speech is first affecting me and what is in my self interest.

Having realized it, you should resolve each morning that let my mind, body, speech not hurt anyone in the world even to the slightest extent. Let my mind, body, speech give happiness to one and all to the extent possible. It is not required that you need to shell out dollars from your pocket for this purpose. It's one's attitude and nature that will take care of rest of the things.

Dadaji has revealed another very wonderful secret. In any profession or business if our main production or motive is to help or oblige people or to serve humanity, all our requirements of money or prestige etc would certainly follow as by product. The main product depends not on outer action but on our intention or motive for it. People may donate money or do some public work for earning name or relations or for political gains. Here the main product is not proper because of inner intentions or motives.

So what's the first purpose of life? It should be to oblige one and all and make them happy. To be able to oblige is the privilege of human form. Human religion or humanity starts from the moment one starts obliging others or giving happiness to others.

The second Purpose should be to know 'who am I'?

If I am given everything as per desire including money, wife, children and everything and still if I feel uneasy and restless it is relative happiness only. Relative happiness is dependent on circumstances, is dual in nature, having elevations and depressions resulting in uneasiness after a while. How long can one enjoy in a marriage function or a party? And even then your thirst is never quenched. As against that real happiness is independent of circumstances, non dual, without elevations or depressions and ever-lasting. Real happiness starts only when one realizes 'who am I'?

Holistic Visions for Happy Harmonious Living

Szelf-Interest

While traveling with people in a car it is observed that most young people are over speeding looking around to find whether there is any traffic police or any camera watching them to punish with penalty. It leads to stress or tension. If I am not speeding, the police or camera will not bother me. Thus it is not police or camera but my mistake which is really bothersome. Our own mistakes are our boss. There is no other boss up and above.

So looking from this perspective, Dadaji says “Dishonesty is the best foolishness” or “one who deceives others is deceived first. One is really not deceiving others but is deceiving own-self.” Now if I examine this statement from scientific perspective it explains what happens whenever I am trying to fool some body or trying to tell a lie? If I look within me, I can find that inner conflict has taken root in me; there is some stress building within me; my pulse rate is fast, my respiration is fast. Experts have come out with lie-detector, bio feedback or brain mapping which measure the gross effects of subtle things. And, if these much are the gross effects, what must be the subtle effects? Moreover losing credibility and trust or having to undergo some punishment may be the possible consequences. So what is in my self-interest?

In the present age disparity of mind, speech and body is a common feature. What I speak is different from what I think and how I behave is different from what I speak and that is the major cause of stress experienced and observed today.

If I am awakened and learn to see, the effects of each act of my mind, body, speech from the grossest to subtlest within me, I can readily discriminate what is in my self interest and what is not, when I have feelings of love and hatred, or when I have feelings or attitude of forgiveness or compassion, when I see the virtues of others or when I try to praise others, I feel happy first, I feel elated first and I get those virtues free of cost. As against that when I try to find fault with others I get disturbed first, negativity creeps in me followed by clashes outside too. So it is our own choice what to do and what to avoid.

From that angle Vitragas say that anger, greed, pride, deceit, attachment and aversion are really our inner enemies. If we can at-least recognize

Holistic Visions for Happy Harmonious Living

and know that they are not our friends but our enemies we would become alert and we would not encourage or support them. The rest of the things would fall in their places.

A person, who can win one's own self, really wins the world. Jnani Purusa tries to win his own self. Mahavir had tried to win his own self and thus conquered the whole world.

The universe is within us. There is a dictum in Sanskrit: “Pinde So Bhrahmande”. It means what is there in the body, is there in the universe. There is a big universe within and the person who can research one's own universe of relative and real self has probably researched everything.

Should I try to reform and improve others or my own self? Can I improve others? Most of us spend our entire life in trying to improve others. Husband tries to improve his wife, wife tries to improve her husband, and parents try to improve their children. But at the tail end of life they realize that it has not happened. Probably nobody can improve anybody. I need to improve myself. The person who is improved by one's own self can improve others by his very presence. He who can manage the self is really able to manage everything else. This is message to be taken home.

Some wonderful simple visions are given by the Jnani Purusa. One of them is “**Avoid Clashes**”. What really happens when I have a clash with somebody? My mood would be off for few minutes, few hours, or even few days. I may lose my inner harmony, inner happiness, inner strength and what not. So please resolve and decide to avoid clashes and your inner light will show you your path. How to go through different situations without entering into clashes? Is it simply surrendering? Not at-all. It is resolving vision or light from within. One should have common sense. But what is common sense? Common sense is one which is applicable everywhere theoretically as well as practically under all situations. So, the person with commonsense knows how to sail through in different situations without clashes or without hurting anybody.

Another golden key is “**Adjust Everywhere**” Any person who has mastered the art of adjusting everywhere, under different situations would not only be happy in this world but can rise and reach right up to the door of liberation. Some body may argue, “I want to adjust everywhere but how can I? In my own family all the members have different personalities; I am trying to persuade them but am not able to do so”. So Dadashri gave a

Holistic Visions for Happy Harmonious Living

wonderful example; "we visit farms and we go to gardens too. In a farm everything is alike. If it is rice farm you will see rice all over the field, if it is almond farm there IS only almond. But in a garden we have different varieties deliberately put together because we like varieties. So there are pink rose, another may be yellow roses; there may be other flowering plants, or trees of strawberry, mango and other fruits. Does a mango tree tell the rose plant that you don't have a beautiful mango like me? Does the rose say to the mango tree that you don't have beautiful flower like me? Do we complain to the rose about its pricking thorns? Likewise every human personality is a natural creation. Everyone has fruit or flower in terms of positivity, abilities and virtues. So what should be our attitude towards them? When we look at our family, we find that everybody has a different personality; the nature of husband is different than the wife's and vice Versa. Parents are different from children. Our human nature is to find similarities, and ask why you are not like me? You are looking through your own spectacles. You should, instead look from nature's angle and try to find the best from others. Never complain about what others don't know. A good manager is one who finds out abilities of different people and makes their best use without pointing to their shortcomings. If you have this simple vision, 'Adjust Everywhere' is easy and possible.

The world is our own echo. Whatever vibrations are being generated from you really goes out and come back as echo. But even before external echoes come back there are inner effects as reflection or inner echo, positive or negative of each subtle or gross vibration of mind, speech, and body making you happy or un-happy. It goes out and reverberates back to you. For example, you say to someone that he is a very nice person. From the moment such positive vibrations arise in your mind, you would feel happy or positive and in return you will get the compliment "you are also a very good person." But if you say to somebody "you are a rascal" than from that very moment it would have negative inner impact and you have to be ready to listen "you are a bastard." So it's up to us to decide what to project. These are simple things but can lead to a total transformation in your life. So many confusions, confrontations or diseases which are on rise nowadays are just due to simple misunderstandings and can be resolved or averted by our right vision. Incorrect vision or wrong beliefs lead to unhappiness, suffering or bondage whereas understanding, correct vision or right beliefs lead to happiness, harmony and inner freedom.

Holistic Visions for Happy Harmonious Living

As one applies holistic vision to interpersonal dealings various relations and situations need consideration. Husband and wife have a very unique relation, correctly termed as a pious relation. It is the best companionship as arranged by nature. Two persons come together but the 'I' remains separate in both. As long as one 'I' is loving, caring, and friendly with the other 'I' it is a win- win situation. But when one 'I' tries to win over the other, the situation is different.

It is worthwhile quoting here a real incidence in A. M. Patel's life before he was enlightened. Hiraba, his wife, lost one eye right at a young age. People started asking A. M. Patel if he would like to re-marry as Hiraba has partially lost her vision. His answer was quick: “I have promised her a life-time relation in presence of sacred fire; even if she completely loses her vision, I would keep that promise.” So this is the proper and right vision in inter-personal relations. Again, as stated earlier, it is in our own 'self interest'.

Similarly relations between parents - children are very significant. The parents have delicate responsibility of bringing-up their children. It is a total and overall upbringing not only academic but moral, social, cultural, spiritual also. Parents complain that their children do not listen to them; but its root cause lies in the character of the parents, and the value-based living in the home. They all influence the development of children. It is not our spoken word but our actual behavior that are more effective for them. Dadaji gave a short and wonderful tip to handle children; “Glass- handle with care”.

A house-holder should be proficient in family organization. Family is a natural association of four- five persons. Each member should have love and affection for each other and help mutually in time of need. Right now we see many families breaking apart. The Jnani's vision in this matter is something very significant. He says “**Win your home; the world need not be conquered.**” It is necessary to win our own world, first being our inner world within. If I am clash-free, the whole world is clash-free for me; and for the same reason, my home where I am living with family should also be clash-free and stress-free.

Some people complain that they have everything outside but inside they feel lonely. Loneliness is a big blot of the present time. Why should

Holistic Visions for Happy Harmonious Living

there be loneliness? You simply start loving others unconditionally. No sooner you start loving people your heart will be full and there would be no loneliness for you. Beside you will be loved in return. Wisdom prevails in obliging, in loving not only fellow humans but all living beings everywhere. The whole world is our family.

Vision and Beliefs

If one has defective vision or incorrect number in spectacle he or she cannot see the world as it is. Similarly every person looks at the world, feels, perceives and experiences everything through the inner spectacle, which is inform of visions and beliefs. Life is nothing but a bundle of visions and beliefs. There are only two things; - 'self' and 'circumstances'. Do the circumstances make us happy or un-happy? Really no, it is our vision of looking at the circumstances which makes us happy or unhappy.

Belief is a basic aspect of life and living. Human life and its experiences are based on beliefs. Beliefs appear to be pivotal for almost everything throughout life. Whatever the belief, it immediately becomes effective or functional. Similarly happiness and unhappiness is as per beliefs. Someone may like an apartment, the other one a tenement and third one a hut. So happiness or unhappiness is not in the objects, it is in our own attribution as per beliefs. It is one's own belief as to what is good or bad which leads to our happiness – unhappiness. If beliefs can be changed the very experience of unhappiness can be changed to happiness and vice versa. We may not be able to alter the situation or circumstances outside, but we can certainly change our beliefs responsible for the same from within.

Most of us try to be happy by comparison and competition. We want to win. In a race-course, only one horse gets the winning number, the rest become breathless as they lose. The Janani Purusa says, “I have been out of this race-course.” Here the question which may arise is, without competition how can we do better? Rose or any flower blossoms naturally without any competition or comparison. Similarly everybody has potential and natural abilities of blossoming to the best extent. Therefore natural and normal living with the best use of our own abilities should be our ideal in life.

Holistic Visions for Happy Harmonious Living

What is correct or incorrect vision? My vision, which makes others happy and in turn makes me happy, is correct. In any given situation, there is no need for me to have any clash, any unhappiness within me, if my vision is correct. Similarly my vision which makes others unhappy and in turn makes me also unhappy or lends me into clashes is incorrect vision. So, if I know my life experiment or inner living is symphonic to nature and natural rules, my vision would be automatically positive. Positive visions are ones which would find happiness or positivity in any event or situation whatever may be. Positive is not hypothetical, illusionary or imaginary. It is correctness of vision.

Let us recall a few instances of correct and incorrect vision which Dadashri had narrated;

- If I have fracture in my leg, I will keep on telling people that I have a fracture and it would take two or three months to heal. Would it increase or reduce my mental suffering? When the Jnani Purusa had a fracture, his smile was intact, His answer used to say, “the fracture had occurred at that moment and from the next moment it has started uniting and healing, so no problem”.
- I travel by a train or a flight and routinely say, “I travelled from Mumbai to New York”. Here there is a feeling associated fatigue. The Jnani Purusa on the other hand would say “I was sitting comfortably in a train or a flight and train or flight travelled”. Here there is no feeling of fatigue.
- When one has fever, it is soon getting cured. It is a natural reparative process of the body. It was there in subtle form and now has surfaced. So the doctors, medicine etc. will work together and the sickness would surely start improving.
- Difficulties in life serve the purpose of a speed breaker without which there may be an accident.
- Once Lord Mahavir asked his disciples, “What would you feel if someone does not offer you food?” The disciples replied; “We would be grateful to him as he did not insult or offend us”. The Lord then asked “And what if they insult?” “We would be happy that we were not harmed physically”. The Lord continued to ask: “If they hurt you physically?” The disciples replied with a smile “Oh, we have no loss of body parts.” Thus the enlightened ones always see what is left and do not worry about what is lost.

Holistic Visions for Happy Harmonious Living

- Wife is the husband's counterweight supplied by nature. As the husband is, so will be the wife.
- One who insults us is really obliging us. He normalizes our ego and gives his energy to us. Additionally we are relieved of our *karma*. So we must be thankful to him/her.
- Do not suffer double losses; the one because of circumstances and the other due to wrong belief. In no situation, is there any inner loss or any suffering for one who has '*Vitaraga Vision*'. Positive visions would always find some profit even from loss. All circumstances come to teach us, to relieve or liberate us and are invited by us only.

Life is nothing but a bundle of beliefs and psychological effects. The mind-body-speech etc. works as hardware whereas one's beliefs and visions work as software. Jnani Purusa does nothing else except change our vision and beliefs, so that the whole life-experiment will become positive, happy, harmonious, and full of inner energy. Not only do we alone benefit but everyone connected with us also would become happy with us. What starts at individual level simultaneously would lead to peace, harmony and happiness at all levels – interpersonal familial, social, national or global.

Reference

Shailesh Mehta, An Introduction to Holistic Science and Integral Living, Ed.: P. C. Parikh, page 7-18, Surat 2011

What Marvel Thy Strength and Beauty

*Ramtirth S. Patel **

In awe we praise Your glorious Light,
Your Light that need not Sight,
Your Sight of such divine Might,
Your Might that is forever in Flight.

What Marvel Thy Strength and Beauty!
That without even the most minute of praise,
Is forever in observance with the most Absolute Glory.

A True Protector and Armor to that which is only Truth,
For You we serve, Who desires not even the single salute.
To You Who is a father to all His youth,
Do we may so humbly pay such a hearty tribute.

What marvel Thy strength and beauty!
Our worthless Body, Mind, Wealth & Self,
For we, do so surrender in Your Holistic Divine Glory.

.....
★ Shri Ramtirth S. Patel is working in SEEBURGER, INC., Georgia Institute of Technology, BSE Industrial & Systems Engineering, USA

झंडा उंचा रहे हमारा...

कविराज नवनीत संघवी

झंडा उंचा रहे हमारा,
विश्वविजयी हो तिरंगा प्यारा । — झंडा...
मनुष-जनम है सबसे निराला,
मानव का गुण खीलो हमारा । — झंडा...
अपना आत्मा सबसे न्यारा,
'सबका भला हो' पुकारो नारा । — झंडा...
अव्याबाध-स्वरूप हमारा,
संतो का तप बनो सहारा । — झंडा...
यह सृष्टि का पालनहारा,
बनो हमारा तारणहारा । — झंडा...
जय श्री कृष्णा, जय श्री रामा,
स्वधर्म पूर्णा, तीर्थ हमारा । — झंडा...
प्रेम परब हो जल की धारा,

तन-मन-धन हो परोपकारा । — झंडा...
हर इन्सां को रोटी मिलेगी,
हर कुटुंब का एक घर होगा । — झंडा...
सबको समय पर मिलेगा खाना,
सात्त्विक आनंद सबको मिलेगा । — झंडा...
अहिंसक होगी मनुष-काया,
स्वर्गो-जन्नत जिये जा ।
जब यह होगा मंगलकारा,
सबके दिल से बहेगी धारा ।
झंडा उंचा रहो हमारा,
विश्वविजयी हो त्रिमंत्रवाला ।
झंडा उंचा होगा हमारा ।

Edited & Published by

Dr. Balaji Ganorkar, Director
Holistic Science Research Center, VVCRF
Mahavideh Teerth Dham, Kamrej Xing, Surat 394185

<http://www.holisticscience.org>

<http://www.vvcrf.org>

hsrccsurat@gmail.com

The views expressed in the articles are the
personal views of the Author/s and not of the
Editor or Publisher of this E_magazine
© Holistic Science Research Center Sep 2014